

УДК 82-343:821.161.2(045)

Олена СИТЬКО

**МІФОПОЕТИЧНИЙ ОБРАЗ САКРАЛЬНОЇ РІКИ.
ДНІПРО ТА ДУНАЙ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНІ СИМВОЛИ
В КОНТЕКСТІ ПОЕТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ БАРОКОВОЇ
ЛАТИНОМОВНОЇ КУЛЬТУРИ (україно-білоруський
архетипно-міфологічний аспект)**

У пропонованій статті панорамно висвітлюється міфопоетичне наповнення образів сакралізованих українською культурною традицією річок – Дніпра та Дунаю. Зосереджено увагу на багатовимірній інтерпретації цих образів в національній латиномовній спадщині, яка є невід’ємною складовою частиною трансценденції української літературної традиції.

Ключові слова: Дніпро, Дунай, сакральний, культурна традиція, міфологема

В українському постмодерному дискурсі межі другого та третього тисячоліть постає як одна із найбільш нагальних, якщо мати на увазі всебічний розвиток гуманітарної науки як особливого явища, проблема актуалізації надбань унікального духовного досвіду доби пізньосередньовічно-барокового розквіту. Власне, йдеться про те, що вітчизняний гуманітарний дискурс XVI–XVIII ст. був позначеним, серед інших чинників, особливою семіотичною сферою полімовності, яка, в свою чергу, визначала сам спосіб вираження національної думки й смислів, визначала сам спосіб донесення особливої національної семіосфери до свідомості та повсякденного буття до інших європейських народів. Латинська мова в універсумі європейського способу національного оприсутнення в світі відігравала в той історико-культурний період, без перебільшення, чільну роль, визначала провідні константи оприявлення українського науково-логічного та літературно-образного мислення.

Загальновідомо, що в українському освіченому середовищі пізньосередньовічно-барокових століть латина була, своєрідною «візитівкою», свого роду перепусткою, якщо цей термін у даному разі є коректним, до інтенсивного культурного життя інших європейських народів. Латиномовний дискурс рівноправно існував у тогочасній Україні поруч зі власне староукраїнським,

полономовним, церковнослов'янським та іншими мовними вимірами вітчизняного інтелектуального життя. Такою була специфіка України, яка тяжіє й тяжітиме в духовно-інтелектуальному плані до чогось більшого, ніж смислова оприсутненість лише у межах своїх власних культурних кордонів. Невипадково ж, Іван Мазепа друкував арабською мовою Святе Євангеліє, надсилаючи його власним коштом до сирійців-християн. Так само, як не випадково митрополит Петро Могила заснував один із найбільш потужних у Східній Європі (і чи лише в ній?) Слов'яно-Греко-Латинський колегіум, навіть у самій назві позначивши смислову єдність між трьома велетенськими культурними універсумами, що ними є увесь слов'янський світ, з центром у тогочасному сакральному Києві – не лише «матері городов руських», а й місцезнаходженні Лаври, світ старогрецької античності та універсум латинської та латиномовної, латинокультурної спадщини, а також універсум творення особливої новолатинської світської прози й поезії, створюваних латиною наукових трактатів та політико-історичних й історіософських роздумів. Дещо забігаючи вперед зауважимо, що в новолатинській світській поезії по-бароковому примхливо, по-бароковому неординарно переплелися всі оці архетипно-міфологічні, історіософські, філософські та літературно-образні чинники та візії.

Старогрецька античність і міфологія зокрема, відігравали в такій осмисленій Петром Могилою крізь посередництво латини як складного загальноєвропейського семіотично-культурного дискурсу, триєдності роль потужної смислороз'єднуючої ланки, будучи засвоєними українськими середньовічними та бароковими митцями, так би мовити, крізь люстро латиномовної культури, яка в той самий час відіграла роль своєрідного, але міцного містка між античною цивілізацією, Середньовіччям, українсько-білоруським Бароко та західноєвропейським Ренесансом. А ще – відіграла роль містка між українською та білоруською дохристиянською міфологією з одного боку і старогрецькими й давньоримськими архетипно-міфологічними уявленнями про світ – з боку іншого. Оце, щойно відзначене нами явище вперше розгорнуто й репрезентативно в сутнісному вимірові заявило про

себе саме в пізньосередньовічну та барокову добу квітіння української культури та її особливого аспекту – художньої літератури.

Слід водночас зауважити: латинська мова, а кажучи точніше – латиномовна культура як оприсутнене в минулому й сучасності й впливове у майбутньому явище пов'язувала між собою не лише зовсім різні, часто кардинально відмінні у духовному, ментальному, соціальному й психологічному відношенні країни й краї краще, ніж інші цивілізаційні чинники (релігії, політичні, соціальні союзи) сполучала відмінні за звичаєвістю та культурними традиціями народи. Власне, як ми вже з'ясували – це було її органічною функцією, свого роду культурницькою місією – структурувати багатоманіття й складність тогочасного світу в єдності. Саме тому, митці, що творили новолатинський літературно-образний семіотичний дискурс просто не могли залишатися осторонь включення у контекст власної творчості міфологічних вірувань та уявлень тих народів, до яких вони ментально або, рідше, територіально, належали.

Образ Дніпра в такій архетипно-міфологічній парадигмі, ще з часів «української античності» був не просто провідним. Він був визначальним, адже позначував собою цілу низку ключових аспектів українського й білоруського світоуявлення. Ось як трактує цей провідний міфологічний архетип одне з найсучасніших видань – енциклопедія «Білоруська міфологія». В цьому академічному виданні про роль Дніпра в національній міфології мовиться так: «Дніпро... одна з найбільших рік Білорусі і Східної Європи, образ якої займав велике місце в білоруській та східнослов'янській міфології та фольклорі... В Білорусі поширені передання про походження Дніпра від різних живих істот – сина міфічного царя, собак, Ставри та Гаври. Перед нами вельми стародавній шар міфологічних уявлень, в яких всі природні об'єкти походять від першопочаткових божественних чи незвичайних істот. Всі передання про походження Дніпра мають досить виразні космологічні риси та пов'язані зі стародавніми міфологічними сюжетами, хоча їхнє забарвлення може належати і до Середньовіччя» (курсив наш. – О.С) [1, с.147].

А ось трактування міфологеми Дніпра у дещо більш ранньому енциклопедичному виданні – в ґрунтовній праці «Українська міфологія» виданій 2002 року: «У билинах Дніпро постає у вигляді красивої жінки, на ім'я Непра Королівна, яка сперечається з Доном Івановичем. Дон її перемагає і вбиває розпеченою стрілою і сам у відчай падає на кинджалище. З тієї крові й потекла «Непра-ріка» [2, с. 159]. Зупинимось на актуальному нині в новітньому літературознавстві компаративному аналізові найбільш прикметних характеристик архетипно-міфологічного образу Дніпра з метою екстраполяції цього аналізу в джерелознавчий контекст української світської новолатинської поезії пізньосередньовічно-барокової епохи.

Цілком зрозуміло, що архетип Дніпра, принаймні в сучасному міфологічному трактуванні є суттєво відмінним в українській та білоруській міфологічній системі світорозуміння. По суті, йдеться про різне наповнення одного й того ж самого універсального у смисловому визначенні символу. Дніпро в українській міфологічній контамінації прямо ототожнюється з жіночим образом, тобто з образом Диви – Лади-Лелі-Льолі. Це, згідно з концепцією В. Войтовича, особливий образ Диви – особливої жертви, яка будучи переможеною все одно в кінцевому, моральному підсумкові конфлікті перемагає супротивника, який «у відчай падає на кинджалище». Слова «у відчай» застосовані до переможця – Дона Івановича – засвідчують з одного боку – всепереможність Дніпра-Непра-Диви як богині, що уособлює собою одвічне жіночо-материнське, тобто натальне, рождаюче світи начало, а з іншого боку – підтверджують розуміння Дніпра як вічної ріки («Над берегами вічної ріки» як визначила колись свою смислову присутність в обширові сучасності Ліна Костенко), яка і через криваві випробування, через пережите вбивство її самої все одно лишається неперепоженою. Тобто вічною. Такою, яка відроджується для життя навіть з власної смерті, з власної крові – через воскресіння, що, до слова, прямо пов'язує архетипно-міфологічне мислення прадавніх українців з християнською сучасністю. А ще – таке архетипно-міфологічне тлумачення образу Дніпра як Диви можна екстраполювати в міфологічний світ трипільської цивілізації, в якому саме материнське, рождаюче

начало, на думку відомої дослідниці та письменниці Д.Гуменної, було визначальним для всього універсуму української цивілізаційної одиниці тих часів.

У білоруській міфології Дніпро – передусім – космогонічний образ, в якому втілюються «стародавній шар міфологічних уявлень». Проте, викликає зацікавлення та обставина, згідно з якою Дніпро як міфологічна істота є прямим нащадком сакральних собак – Ставри та Гаври. Якщо пригадати у цьому контексті те, що ще зі згаданих щойно трипільських, а власне – ще з індоєвропейських часів сакральні собаки відігравали неабияку роль у захисті духовного та матеріального простору людини в нашому семіотичному обширові, а їхні архетипні зображення слугували оберегами домівки від проникнення злих сил через вікно (див. дослідження орнаменту українських наличників, здійснені у 1960–2000 рр. відповідно В. А. Стефановичем та О. П. Діденко), то стає зрозумілим, що ототожнення міфологічного образу Дніпра із сакральними собаками, понад усе означає глобальний та водночас міфологізований захист України та Білорусі Дніпром від ворожих їм сил.

Так само не можна обійти увагою й те, що в білоруській міфології спостерігається й виокремлюється як сутнісно важливий прямий зв'язок між дохристиянською міфологією та латиномовним національно-європейським Середньовіччям. Такий зв'язок є характерним не лише для білоруського розуміння східнослов'янської «вічної ріки», а й для розуміння українського, якщо окреслити його саме у площині вітчизняної світської новолатинської художньої словесності. І, зокрема, у таких її явищах, у таких семіотичних обширах як знакова поема Івана Домбровського «Дніпрові камени». Вже сама назва цього видатного поетичного твору доби вітчизняного Пізнього Середньовіччя прямо вказує на визначеність смислового простору та унікального обширу буття українців образом Дніпра – міфологічного й історичного. Образом Дніпра як сакральної ріки-оберегу, яка виступає у ролі особливої трансценденції, або, за визначенням Д. Гуменної, образом-символом тривання «минулого в прийдешнє». Якщо розуміти в даному контексті «минуле» як універсальну в міфологічному сенсі точку відліку розвитку нації, а

«прийдешне» як хронологічний спосіб її увиразнення в сьогоденні й майбутньому, то така контамінація є не лише значущою в певному семіотичному історико-культурному дискурсі, а й значущою, якщо вести мову про сам спосіб тривалого культурного буття українців та білорусів. Цей спосіб, ясна річ, включає в себе і міфологічну константу як форму оприявлення давнини в сучасності та в майбутньому. Зокрема, і через фольклорно виявлені міфологічні архетипи, що, в свою чергу, екстраполюються авторами світської поезії (новолатинської зокрема) в семіозис не лише вітчизняної, а й завдячуючи латині, у весь семіопростір європейської художньої літератури.

Уже у Вступі до «Дніпрових камен» автор подає пряме посилання на міфологічні джерела власного образно-художнього осмислення універсального образу Дніпра, прямо пов'язуючи цей архетипно-міфологічний символ із філософськими основами буття русів-українців на славетних берегах сакральної ріки:

... слабким племенам руси не чинять зла.
Славте ж їх, аоніди, гей, –
Тих, що в гирлі Дніпра недругів зборюють!
Клію славу поширює,
Словом, що на папір в неї записане [3, с. 201].

Є очевидним, що Іван Домбровський прагне поєднати в своїй поемі три важливі для розуміння самої природи української міфопоетики в новолатинській поезії дискурси: міфологічний античний, античний історичний в міфологічному контекстуальному переданні (згадка про музу історії Клію прямо окреслює таке бажання) та власне семіотичний дискурс універсальної української міфологеми Дніпра як у суто архетипно-міфологічному, так і в міфолого-історичному інваріантах. Це єднання є характерним та універсальним для всього семіопростору поеми.

Так само важливо відзначити, що трактування Дніпра як особливої світоглядно-міфологічної універсалії розгортається І. Домбровським крізь синтетичне єднання такого прадавнього передання й розуміння в монолозі Діпра вже як господаря й репрезентанта України. Визначена в енциклопедії «Українська міфологія» незнищенність Дніпра, тривання його життя, як особливої міфолого-поетичної субстанції, навіть після смерті, прямо вказує на володіння ним сокровеними таємницями життя та смерті. Володіння Дніпром сакральним буттям та знанням

прямо поєднується із міфологемою ще однієї великої ріки, до якої Україна має пряму причетність – Дунаю і визначає в поетичному універсумі «Дніпрових камен» сутнісну константу його природи.

Власне, ту характеристику, що її подає енциклопедія «Українська міфологія» стосовно Дунаю як ще однієї української сакральної ріки можна, з мінімальними застереженнями, віднести й до образу Дніпра не лише в поемі «Дніпрові камені» І. Домбровського, а й до цього ж образу, проявленого в інших творах новолатинської світської поезії XVI–XVIII століть, в яких на міфологічному рівні рецепції згадується Дніпро як сакральний образ володаря українських земель. В. Войтович зауважує, характеризуючи Дунай: «1) міфологічний образ головної річки;... великий потік; 2) міфічний образ богатиря у билинах...» [2, с. 167].

Міркуючи над осмисленням в українському народно-поетичному міфопросторі образ сакральної ріки як такої, над специфікою цього осмислення геніальний Микола Гоголь у статті «Про малоросійські пісні» зазначив ведучи мову про українців та вітчизняну народнопоетичну творчість: «Вони звертаються до Бога, немов діти до батька; вони вводять його часто в побут свого життя з такою невинною простотою, що найвнє Його зображення стає у них величним в самій простоті своїй. Від цього самі звичайні предмети в піснях їх втілюються в непередавану поезію, чому ще більше допомагають рештки обрядів стародавньої слов'янської міфології, які вони підкорили християнству. Часто діва, що тужить молитовно звертається до Бога, щоб Він засвітив на небі воскову свічку, допоки її милий перебрєде Дунай» [4, с. 212–213].

Для М. Гоголя «Дунай» не просто сакральна річка, що єднає «минуле й прийдешнє». В концептуальному баченні М. Гоголя Дунай є особливим способом єднання міфологічного українського дохристиянського світобачення зі світобаченням цілком християнським. Таким, що узвичаює спосіб звертання українців до Бога як дітей до батька, адже саме Дунай є сім'юсферою непізнаного, такою, що її лише Господь може освітити Своєю свічкою, цим самим дозволивши людині «переплисти Дунай», тобто дозволивши, внаслідок молитви до Нього зверненої, тривати

й далі людському життю. Відтак, у Гоголевій транскрипції даного образу бачимо трактування образу сакральної ріки (у цьому разі – Дунаю) як образу ініціаційного. Такого, що іманентно єднає в собі життя й смерть, майбутнє й минуле, сучасне та прийдешнє. Сакральна ріка тут виступає як специфічний за своєю унікальною природою образ-символ, як спосіб міфологічного наближення до осягнення людиною універсуму межі між буттям та небуттям. Така міфопоетична реальність, на думку М. Гоголя, трансформується в українській реальності в «непередавану поезію», в якій мають істотний вплив «рештки обрядів стародавньої слов'янської міфології». Гоголь трактує сакральну річку в українському міфобширові як суцільний трансцендентальний потік, в якому велич Бога постає у простоті своїй. А отже – постає всеохопно, такою, що здатна виявлятися в незліченній кількості вимірів та іпостасей.

Цікавим є й те, що в енциклопедії «Білоруська міфологія» «Дунай» попри нинішню просторову віддаленість Білоруської держави від Дунаю трактується так само, як і в українському народнопоетичному міфопросторіві й близько до Гоголевого трактування Дунаю як міфопоетичного образу-символу. Ця обставина засвідчує навіть не стільки очевидну спорідненість праміфологічних традицій обох народів, скільки спорідненість трактування сакральної ріки або головних річок в ареалі побутування обох народів. Трактування саме як смислоутворювальних від минулого до перспективи спрямованих категорій: «Дунай – священна ріка слов'ян: має власний міф про своє походження. Відомо, що водні криниці в старовину були об'єктами пошанування, їм приносили жертви, їх сприймали як живих істот... Згідно з тлумачувальним міфом, що входить до биліни київського циклу, Дунай Іванович був наближеним до київського князя Володимира... У білоруських баладах відомий сюжет, де молодий чоловік перетворюється в Дунай, аби уникнути нещасливого шлюбу» [1, с.155].

Цікаво, що в репрезентованому щойно архетипально-міфологічному зрізі Дунай виступає у кількох знакових і для Дніпра смислових єднаннях. Одним з них є сакральне в міфолого-християнському сенсі поєднання образу-символу Дунаю Івановича з образом київського князя Володимира (вочевидь, мається на

увазі Володимир Хреститель). Якщо ж взяти до уваги й те, що Дунай Іванович був, згідно з білоруською міфологічною традицією, та, що особливо прикметно у такому контексті, згідно з «київським циклом», одним з його наближених, то стає очевидним, що не стільки власне Дунай мається тут на увазі, скільки Дніпро – сакральна ріка для Русі-України, від якої, після хрещення Русі, Володимир Хреститель у глобально-метафоричному сенсі проклав головну вулицю, головний шлях цивілізаційного тривання – Хрещатик. Проклав і для Києва і для усієї Руської землі.

Відносно ж особливого перетворення (а у цьому разі слід знову ж таки вжити термін «ініціації») – особливий спосіб переходу людей, явищ, речей і предметів з одного якісного виміру та стану до іншого) молодого чоловіка задля уникнення нещасливого шлюбу в Дунай, то в даному разі згадується не лише позначене нами вище трактування Дунаю як ріки, де зустрічається буття з небуттям, як сакральної ріки, де знаходиться ірїй або вирїй, а й трактування міфологічного образу Дунаю й Дніпра як універсального символу україно-білоруської тодішньої Русі, яка, швидше за все, прагнула перейти на деякий час у міфопростір, стати персоніфікованою в міфологемі трансцендентальної «вічної ріки» неперебутністю, ніж скоритися неласкавій, проте минушій долі. Цікаво й те, що Дунай в білоруській міфології, втім, як і Непра (Дніпро) в українській проходять ініціаційний обряд порізному, але в тому, що у обох випадках маємо приклад саме ініціації сумніватися жодним чином не випадає, адже перетворення як основна домінанта ініціації спостерігається і в рятівному переході молодого чоловіка в сакральну ріку і у специфічному перетворенні, що спіткало Непру (Дніпро).

Зауважимо принагідно й те, що Дунай так само як і Дніпро, у вище означених смислових контамінаціях сприймається не лише як «міфологічний образ головної річки» (під словосполученням «головна річка» рецептується річка, що є провідною у всіх вимірах міфологічного й історико-культурного смислового простору розуміння цього універсального поняття), а й як великий потік, що несе в собі знання про давноминуле, минуле, сучасне та прийдешнє. Такий потік єднає знання про предковічне зі знанням

про майбутнє в єдиному смисловому просторіві. Єднає в міфологічному, а відтак – в неперепутному сенсі. Так само, втім, як і сприймається Дунай не лише в українському, а й у білоруському міфопоетичному просторіві: «Дунай – священна ріка, рідна ріка, *межа*. На Дунаї відбуваються всі обряди – ці найважливіші для людини події, Дунай включається до низки природних об'єктів, що їм поклонялися: Сонце, вітер, море та ін. Дунай прирівнювався до батька поруч з матір'ю-землею» (курсив наш. – О.С.) [1, с. 155].

Слід дещо зауважити з цього приводу. Білоруська міфопоетична традиція не випадково позначає Дунай – універсальний образ-символ сакральної ріки – саме як *межу*, тобто, як ми вже вище мали змогу зазначити, як особливу ініціаційну сферу переходу з одного (буттєвого) до іншого (позабуттєвого) стану. Власне, Дунай тому більше сакралізується саме в дохристиянській міфологічній традиції, на відміну від Дніпра, якому, що цілком очевидно, цією ж дохристиянсько-міфологічною традицією надавалися такі ж самі функції як і Дунаю, але після того як Дніпро став сакральною рікою Хрещення Русі-України, ці міфологічні одиниці, так би мовити, «перейшли», а якщо бути цілком точними, сконцентрувалися в специфічному семіпросторіві, асоційованому з Дунаєм. Маємо тут цікаву та недосліджену ґрунтовно й остаточно проблему асоціативного переходу міфопоетичних символів й асоціацій, приналежних до обох смислових обширів сакральних рік, до власне однієї – Дунаю. Чи не через це й дотепер Дунай в народнопоетичному просторіві – передусім – річка прадавньої минувшини, в той час коли Дніпро віддалився в сучасній уяві й перспективі від власного архетипно-міфологічного джерела.

Проте, найяскравішою спільною характеристикою двох великих річок у двох національних архетипальних вимірах є «міфічний образ богатира у билинах». Без сумніву, всі автори українських барокових новолатинських прозових творів, поем та поезій, у яких згадувався Дніпро, виходили з саме цього переказу про сакральну «вічну ріку». У контексті поеми «Дніпрові камени» такий образ є не просто актуальним, а є, власне, таким, що уособлює героя-оповідача – героя – володаря українських земель,

який представляє «пресулу любому» край, де йому належить правити і настановляє його правити згідно із віковичними законами цієї країни, шануючи її обряди, традиції та звичаї. Епітет «богатир», що його В. Войтович вживає щодо міфологеми Дунаю дуже часто, в прямому або непрямому контексті, вживається у новолатинській світській поезії стосовно образу Дніпра. Так, зокрема, характеризуючи свою роль і силу в Україні як трансцендентальній сутності головний герой поеми Дніпро-Бористен стверджує:

Я владарюю над водами там, де сармат войовничий
Мешкає нині; на світі немає прудкішої річки.
Марно шукати такої від сходу до заходу сонця,
Бо не рівня ні Родан мені, ані велика Гарумна,
Ні злотоносний в Іспанії Таг, ані лагідна Вісла.
Менші од мене і Лаба, і Пад стрімко плинний так само.
Греки старі мене знали і давні латинці не менше.
Від мого імені названо край, по якому я плину [3, с. 203].

Відтак, міфологема Дніпра в українській світській ново латинській поезії не лише прямо відповідає особливо-сутнісному розумінню «великої ріки» як способу тривання національної культури та повсякденно-історичного буття «з минулого в прийдешнє», а й засвідчує сам спосіб такого тривання, в якому органічно сполучаються розуміння величі Дніпра, знаного в античності як Бористен (вже саме це знання визначає причетність українського міфологічного універсуму до міфологічного універсуму старогрецької та давньоримської античності), усвідомлення його міфологічної унікальності та її подальшого міфологізаційного розгортання в майбутньому, вищості Дніпра як сакралізованої, міфологічної, та, водночас, цілком реальної ріки над іншими річками Східної та Західної Європи. Така декларація вищості, без сумніву, є даниною потужним виявам та віянням західноєвропейського Ренесансу з його ствердженням потреб духовно-інтелектуального домінування одних універсумів над іншими, а не виступає даниною суто вітчизняній міфологічній й, особливо, християнській традиції, в якій духовно-інтелектуальні чинники буття особистості скеровуються, передусім, на гармонізацію повсякденності й перспективи. Водночас, вже й сам перелік міфологізованих річок Західної та Східної Європи позначає потужність Дніпра та перевагу його над ними. А відтак –

засвідчує включеність українського семіопростору в європейський культурний контекст.

Важливим для розуміння міфопоетичної природи новолатинської світської поезії є й такий фрагмент у фінальній частині поеми «Дніпрові камени». Ця частина має міфологічне, і, водночас, історичне ім'я музи історії Кліо. Цей фрагмент, щільно насичений міфологемами й архетипальними одиницями як української так і старогрецької античності :

Парость воїнів-князів, первосвященику,
Маркоманці яким не піддавалися
На кордоні глухім урвищ та бескидів
Що край пасма Герцинського!
Мечоносець із Дельф, діти Латонині
Б'ють по струнах кіфар...
Працю Марса вони вправно виконують
Саме Цезар, коли йде на Сарматію
Гонячи вояків (що з Богемії)
До верхівок Сілезьких гір [3, с.219].

Як впливає із вищезацитованого фрагменту промови Дніпра його семіотичний простір простягається далеко більше, ніж межа обривів українського культурного й державного побутування, сягаючи і Дельф (у архетипі «діти Латонії» ясною є екстраполяція не лише в історіософсько-географічний (Південь Європи, Стара Греція), а й міфологічний аспект виміру проблеми), і Богемії, і «верхівок Сілезьких гір». Зазначимо, що Дніпро-оповідач у даному контексті це не просто універсальний герой, який уособлює українські землі і людей, «в них сущих», а й особливий архетип, що уособлює відчуту І. Домбровським світоглядну універсальну особливої місії українства в Європі, на всіх – й південних і західних, східних та північних її теренах. В даному разі йдеться також і про особливу єдність історії, сьогодення й майбутнього виявлену в міфологічному універсумі. Латина й латинокультурна гуманітарна реальність творили особливий дискурс, в якому указане синтетичне сполучення було не лише органічним явищем, а й питомим ґрунтом, що з нього проростають нові й новітні смисли, символи, універсалії.

Підсумовуючи сказане, дозволимо собі виокремити кілька ключових диспозицій. Образ Дніпра становить особливу універсальну одиницю в міфологічному дискурсі українського й білоруського народів, для яких Дніпро завжди був

персоніфікованим втіленням сакральної, в часі та просторові триваючої, «вічної ріки», над берегами якої вони творили та творять свій особливий вимір світосприймання, свій особливий аспект світової цивілізації. Унікальність даного міфологічного дискурсу впродовж століть породжувала в міфопоетичній свідомості обох народів прямі та непрямі асоціації, витворювала специфічний міфологічно-концептуальний ряд, який, по проходженні тривалого або не досить тривалого часу, структурувався в низці вражаючих художніх образів у фольклорі, в архетипах образного мислення всієї гуманітарної сім'ї, в обширові національної світської поезії та прози писаної різними мовами тощо.

Особливо цікавим у такому смисловому вимірові видається малодосліджений і досі унікальний спосіб передавання надбаного в українській й білоруській міфологічній та щільно пов'язаній з нею фольклорній традиції образотворення, досвіду художнього осмислення полівимірного образу Дніпра до контексту національної новолатинської словесності. Словесності, яка завжди, в усі часи, вважалася елітарною, трактувалася як найвищий злет національного духу й образного осмислення довколишньої дійсності в усій її різноаспектності. Єдність архетипно-міфологічного, народнопоетичного та новолатинського способів художнього відображення образу Дніпра та способів архетипно-міфологічного відображення в народнопоетичній традиції образу Дунаю є не просто цікавою проблемою для вітчизняного постмодерного гуманітарного мислення, а й способом адекватного вирішення, шляхом застосування трансдискурсивного аналізу, складних проблем національної самоідентифікації в сьогочасному гуманітарному універсумі. Єднання міфологічного та християнського мисленнєвих контекстів в провідних образах-символах сакральних річок – Дніпра та Дунаю, таке смислове єднання та його екстраполяція в різні жанрові форми та художньо-творчі моделі становить, на наше переконання, унікальний своєю універсальністю спосіб репрезентації особливого й недостатньо дослідженого цивілізаційного простору, в якому Україна та Білорусь посідають за своєю, ще й досі належним чином не вивченою в її багатоаспектному розмаїтті, винятковою культурою,

питомою домінантною складовою якої є унікальна міфопоетична універсалія, визначальне місце.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беларуская міфалогія. Энцыклапедычны слоўнік. – Мінск : «Беларусь», 2006. – 559 с.
2. Українська міфологія. – К. : Либідь, 2002. – 664 с.
3. Домбровський І. Дніпрові камени // Українські гуманісти епохи Відродження. – К. : Основи, 1995. – С. 200–224.
4. Гоголь Н. О малороссийских песнях // Гоголь Н. В. Юношеские опыты. – М. : Астрель-Аст, 2006. – С. 208–218.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2011

О. СИТЬКО

МИФОПОЕТИЧЕСКИЙ ОБРАЗ САКРАЛЬНОЙ РЕКИ ДНЕПР И ДУНАЙ КАК КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ СИМВОЛЫ В КОНТЕКСТЕ ПОЕТИКИ УКРАИНСКОЙ БАРОККОВОЙ ЛАТИНОЯЗЫЧНОЙ КУЛЬТУРЫ (украино-белорусский архетипно-мифологический аспект)

В предлагаемой вниманию читателей статье освещается мифопоэтический смысл образов сакрализованных украинской культурной традицией рек – Днепра и Дуная. Сосредотачивается внимание на многомерной интерпретации этих образов в национальном латиноязычном наследии, которое является неотъемлемой составной частью украинской литературной традиции.

Ключевые слова: Днепр, Дунай, сакральный, культурная традиция, мифологема.

УДК 821.111(73).09

Світлана СТОРЧЕУС

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ТА СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА АФРО-АМЕРИКАНСЬКОГО ДЕТЕКТИВУ (на прикладі творчості Уолтера Мслі)

У статті досліджується тематична багатоплановість афро-американського детективу, що характеризується чітко вираженою соціальною проблематикою (проблема національної ідентичності, расової дискримінації, соціальної нерівності) та переплетінням різних концептуальних шарів оповіді. Аналіз історичного контексту розвитку афро-американського детективу дозволяє вивчити особливості його становлення та розвитку як засобу вираження суспільно-